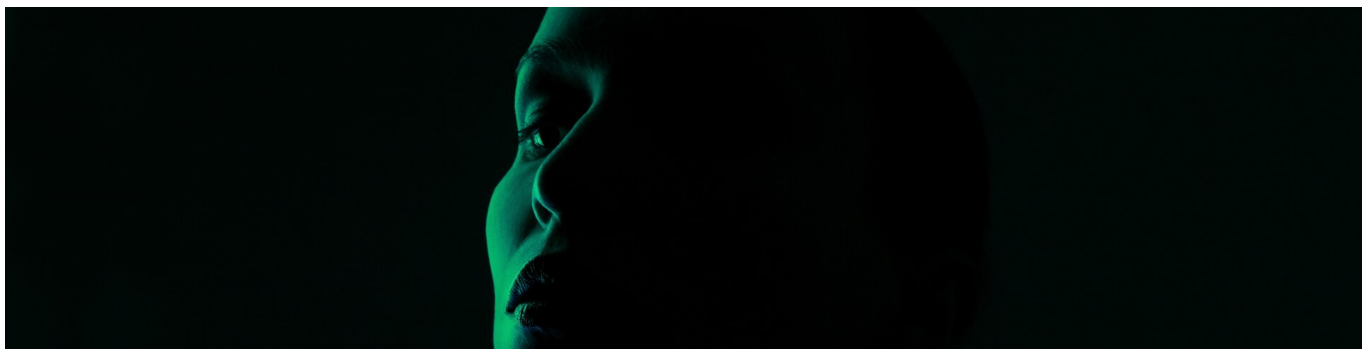

„Kim właściwie była ta piękna pani...?” – *Madame* Antoniego Libery

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Gra edukacyjna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Dorota Samborska-Kukuć, *Dwa razy Madame. Pigmaliona portret z kobietą*, „Teksty Drugie”, nr 6, s. 130.
- Źródło: Antoni Libera, *Madame*, s. 320.
- Źródło: Dorota Samborska-Kukuć, *Dwa razy Madame. Pigmaliona portret z kobietą*, „Teksty Drugie”, nr 6, s. 134–135.
- Źródło: Dorota Samborska-Kukuć, *Dwa razy Madame. Pigmaliona portret z kobietą*, „Teksty Drugie”, nr 6, s. 137.
- Źródło: Dorota Samborska-Kukuć, *Dwa razy Madame. Pigmaliona portret z kobietą*, „Teksty Drugie”, nr 6, s. 133.
- Źródło: Dorota Samborska-Kukuć, *Dwa razy Madame. Pigmaliona portret z kobietą*, „Teksty Drugie”, nr 6, s. 131.
- Źródło: Antoni Libera, *Madame*, s. 44.
- Źródło: Antoni Libera, *Madame*, s. 187.
- Źródło: Antoni Libera, *Madame*, s. 319.
- Źródło: Antoni Libera, *Madame*, s. 184.
- Źródło: Friedrich Hölderlin, *Ren*, [w:] tegoż, *Utwory zebrane*, tłum. Janusz Szpotański, s. 113.
- Źródło: Antoni Libera, *Madame*, s. 246–247.
- Źródło: Antoni Libera, *Madame*, s. 98.

- Źródło: Antoni Libera, *Madame*, s. 331–332.

„Kim właściwie była ta piękna pani...?” – *Madame* Antoniego Libery

Źródło: Pixabay , domena publiczna.

Antoni Libera, opowiadając o pierwowzorach postaci do swej powieści, twierdził, że tytułowa *Madame* nie posiadała żadnego wzorca. Jest to bohaterka od początku do końca wykreowana w wyobraźni autora. Czytelnik poznaje tę tajemniczą kobietę oczyma bohatera-narratora. Piękna dyrektorka pojawia się w szkole niespodziewanie i olśniewa uczniów, a zwłaszcza jednego z nich.

((Antoni Libera

Madame

Była silna i dumna. I jakby niepodległa znieprawionej i szpetnej rzeczywistości polskiej, tworzonej w ponurym obłędzie przez demokrację ludową. Całym swoim jestestwem mówiła „nie” temu światu. Wyglądem, manierami, językiem, inteligencją. Była niemym wyrazem, że tkwimy w bagnie i w bzdurze, a można żyć inaczej.

Źródło: Antoni Libera, *Madame*, s. 319.

Prezentowana z perspektywy zakochanego nastolatka kobieta urasta do roli monumentalnej heroiny. Jednak w powieściowej rzeczywistości pod budowanym skrupulatnie przez młodego wielbiciela mitem skrywa się prawda o nieprzystępnej *Madame la Directrice*.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz tytułową bohaterkę powieści Antoniego Libery *Madame*.
- Przeanalizujesz wpływ wydarzeń z dzieciństwa bohaterki na jej osobowość.
- Określisz motywacje wybranych działań oraz decyzji podejmowanych przez tytułową bohaterkę powieści Antoniego Libery.
- Przeanalizujesz wybrane fragmenty *Madame*, dokonując moralnej oceny decyzji i działań tytułowej bohaterki.

Przeczytaj

Życiowa dewiza Madame brzmi: „[Nic nie jest tak śmieszne jak nieszczęście](#)”. Urodzona i wychowana we Francji, zostaje skazana przez decyzje niefrasobliwego ojca-marzyciela na życie w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Przyjaciół i powiernik rodziców madame przybliża zgłębiającemu jej historię bohaterowi-narratorowi sytuację bohaterki zaraz po przybyciu nad Wisłę:

((Antoni Libera

Madame

Była zamknięta w sobie, niekomunikatywna, a nawet odpychająca. No, niby nic dziwnego: przecież dla niej ten kraj, zwłaszcza w tamtym okresie, to była obca pustynia. Gorzej! Kolonia karna. Wokół nędza i terror, a w domu – izolacja. Żadnego środowiska, żadnych kolegów, przyjaciół. Jedyne dostępne świat – to garstka znajomych ojca. Na ogół starszych, dziwacznych, okaleczonych przez wojnę, zgorzkniałych, zastraszonych. Zresztą, wyobraź sobie! Jesteś w tym samym wieku. Robisz zaraz maturę – i fiu! przenoszą cię nagle... ja wiem? ... powiedzmy do Lwowa, który kiedyś był polski i gdzie twój ojciec, przed wojną, studiował matematykę. No, i jakbyś się czuł? A dla niej, jestem pewien, to był skok jeszcze większy. Z raju – prosto do piekła. Wyobraź sobie: Alpy, [...], elegancja, a potem nagle gruzy, polityczne szaleństwo i zamiast „Cha-nel 5”; szare mydło do prania. To musiało być straszne! Była jak dziki ptak zamknięty naraz w klatce. Nie wychodziła z domu. Była zdesperowana.

Źródło: Antoni Libera, *Madame*, s. 184.

Dla Madame – przybyszki z Zachodu polska rzeczywistość pełna absurdów, wszechobecnej bylejakości i szarzyzny jest nie do przyjęcia. Chęć zmiany swego beznadziejnego położenia, niechęć do nieznanego kraju, zainteresowanie [bezpieki](#) sprawiają, że bohaterka jest w stanie zrobić wszystko, aby uciec od „tego całego gomółkowskiego [spleenu](#)”, wydostać się z Polski. Niezmiennie czuje się cudzoziemką, co podkreśla strojem i zachowaniem:

((Antoni Libera

Madame

[...] w zasadniczy sposób odbijała od reszty nauczycieli – szarych, zgorzkniałych, nudnych, w najlepszym razie nijakich. Chodziła

elegancko ubrana, wyłącznie w garderobie produkcji zachodniej [...], miała wypielęgnowane ręce, zdobione gustowną biżuterią i bił od niej zapach dobrych, francuskich perfum.

Źródło: Antoni Libera, *Madame*, s. 44.

Madame, stroniąc od społecznego naśladownictwa, całą swoją życiową energię zwraca ku realizacji planu mającego umożliwić jej wyjazd:

((Antoni Libera

Madame

Brzydziła się tu wszystkim i nie ufała niczemu [...]. Wierzyła w inną strategię. W strategię sfinksa. Pozoru. I dopiero w tej masce, drażenia swojej sprawy – samotnie, nocą, skrycie, bez żadnego współnika.

Źródło: Antoni Libera, *Madame*, s. 187.

Do nikogo się nie przywiązuje. Jest [wyalienowana](#), nieprzystępna, ostrożna. Jej życie jest naznaczone tymczasowością. Jak zauważa Dorota Samborska-Kukuć:

((Dorota Samborska-Kukuć

Dwa razy Madame. Pigmaliona portret z kobietą

Madame Libery to opowieść o „Królowej Śniegu, Gwieździe Północy”, kobiecie zimnej, tajemniczej, rozsiewającej urok zgubny, przywiązującej do siebie nieokreślonym, niemogącym osiągnąć spełnienia pragnieniem i tęsknotą. [...] Victoire, jako obca i niedostępna, samotna i niezależna jawi się niczym monolit, posąg z jednej bryły, jakby zrodzona, by imponować.

Źródło: Dorota Samborska-Kukuć, *Dwa razy Madame. Pigmaliona portret z kobietą*, „Teksty Drugie”, nr 6, s. 130.

Konstrukcja postaci Madame

Historia opowiadana z perspektywy narratora to zapis tworzenia mitu Madame, istotnego dla kształtowania się tożsamości bohatera jako pisarza. Uczucie, które budzi w nim fascynująca i tajemnicza nauczycielka zostaje w sposób świadomy przekształcone w literaturę. Bohater zdaje sobie sprawę, że jest doświadczenie literackie, przeczuwa, że jego emocje stanowią materiał opowieści i właśnie przez tę opowieść mogą zostać zachowane. W tym akcie tworzenia miłość do niedostępnej nauczycielki staje się w pewnym sensie miłością spełnioną — opowieść kreująca mit staje się rodzajem spełnienia. Myślenie o Madame i analizowanie własnej fascynacji jest częścią procesu pisania o miłości. Dla młodego pisarza zaangażowanie się w ten proces rekompensuje wszystko, co mogłoby nastąpić, gdyby Madame zdecydowała się odwzajemnić jego uczucia.

Wydaje się to jednak niemożliwe — stałoby przecież w sprzeczności z mitem. Literacka rekonstrukcja postaci Madame jest jedynym sposobem na zbliżenie się do niej i zawładnięcie nią.

Antoni Libera buduje postać *La belle Victoire*, ukazując, jak jej obraz powstaje i kształtuje się w wyobraźni zakochanego ucznia. Sposób, w jaki postrzega on swoją nauczycielkę niejako udziela się czytelnikowi powieści.

((Dorota Samborska-Kukuć

Dwa razy Madame. Pigmaliona portret z kobietą

Bohater postępuje jak rasowy wywiadowca, planowo i metodycznie bada „**genealogię**” intrygującej lektorki. W detektywistycznych **kwerendach** wykorzystuje swój **esprit** — urok osobisty i inteligencję. Stopniowo zdobywa układające się w całość informacyjne puzzle. Wybiera strategię szachisty: ruch, namysł, kolejny ruch, dzięki czemu osiąga zamierzony cel. Logika porządkowania danych wchodzi w interakcję z jego bujną wyobraźnią, a ich interpretacja wykracza daleko poza faktyczny stan rzeczy.

Źródło: Dorota Samborska-Kukuć, *Dwa razy Madame. Pigmaliona portret z kobietą*, „Teksty Drugie”, nr 6, s. 131.

Zgłębianie motywacji Madame wymaga patrzenia na rzeczywistość jej oczami, staje się więc dla bohatera okazją do weryfikacji jego oglądu rzeczywistości PRL-u, a także jego tożsamości jako Polaka. Ona przecież odrzuca możliwość identyfikacji z tym, co polskie.

((Antoni Libera

Madame

Była silna i dumna. I jakby niepodległa znieprawionej i szpetnej rzeczywistości polskiej, tworzonej w ponurym obłędzie przez demokrację ludową. Całym swoim jestestwem mówiła „nie” temu światu. Wyglądem, manierami, językiem, inteligencją. Była niemym wyrazem, że tkwimy w bagnie i w bzdurze, a można żyć inaczej.

Źródło: Antoni Libera, *Madame*, s. 184.

Idealizacja postaci Madame uruchamia w bohaterze motywację, by dościsnąć ją w jej doskonałości, by jej zaimponować **erudycją**, a więc i stanem wiedzy o kulturze zachodu. To sposób ujrzenia siebie i ukazania siebie jako (mimo wszystko) przedstawiciela tej kultury, człowieka wychowanego w europejskiej tradycji literackiej, znającego **kulturowe kody**. Znajomość europejskiej literatury staje się więc biletem wstępu do tego miłosnego **imaginariu**m, któremu przeznaczone będzie przekształcić się w literaturę.

Jednym z motywów literatury, która określa się jako europejską, a więc zakorzenioną w antyku jest grecki mit o Pigmalionie i Galatei. Mówi on o królu Cypru, który wyrzeźbił z kości słoniowej posąg idealnej kobiety – Galatei. Pigmalion wielbił ją, pieścił, ubierał w strojne suknie, obdarowywał prezentami. Wzruszona jego miłością Afrodyta sprawiła, że posąg ożył. Bohater powieści *Madame*, niczym Pigmalion, tworzy posagową figurę, obdarzając ją cechami wywiedzionymi ze swoich oczekiwań. Wśród licznych odniesień kulturowych można w konstrukcji postaci Madame odnaleźć także [analogię](#) do Beatrycze z *Boskiej komedii* Dantego – jest ona symbolem mądrości i pełni rolę przewodniczki. Kobieta idealna i nauczycielka-przewodniczka składają się więc na mit Madame. Bohater – młody erudyta – „rzeźbiąc posąg” Victoire, projektuje na nią swoje wyobrażenia o wykształconej i wyrafinowanej kobiecie Zachodu. Tworząc jej wizerunek, oddaje się całkowicie procesowi kreacji. Kochając obraz *Madame*, kocha także siebie, jako autora – odkrywa swoją moc tworzenia.

((Dorota Samborska-Kukuć

Dwa razy Madame. Pigmaliona portret z kobietą

Wizerunek budowany na przypuszczeniach, życzeniu, idealizacji kreuje podobną zaledwie do rzeczywistej bohaterkę własnej, prywatnej mitologii, legendową heroinę ucieleśniającą marzenia i wyobrażenia o doskonałej kobiecości, a także o idealnej miłości ku niej, nobilitującym zakochanego uczuciu.

Źródło: Dorota Samborska-Kukuć, *Dwa razy Madame. Pigmaliona portret z kobietą*, „Teksty Drugie”, nr 6, s. 133.

((Dorota Samborska-Kukuć

Dwa razy Madame. Pigmaliona portret z kobietą

„Jesteś, jakim się wymyślisz”, jesteś takim, jakim jest mit, który stworzysz. Pieśń Pigmaliona o Galatei, prolegomena wielkiego dzieła życia. Opowieść forsująca zapory płaskiej rzeczywistości. Historia miłosna z rzędu tych, co nie mając dalszego ciągu – posiadają zdolność pokonywania romansowej tandety i kiczu, zapładniając fantazję i rozniecając aktywność tworzenia.

Źródło: Dorota Samborska-Kukuć, *Dwa razy Madame. Pigmaliona portret z kobietą*, „Teksty Drugie”, nr 6, s. 137.

Jaka jest jednak naprawdę kobieta, która staje się ucieleśnieniem mitu?

((Dorota Samborska-Kukuć

Dwa razy Madame. Pigmaliona portret z kobietą

Madame la Directrice – nauczycielka francuskiego, urodzona i wychowana poza Polską, po śmierci matki skazana zostaje przez

nierozważny krok ojca na mieszkanie w Polsce. Zdeterminowana swym beznadziejnym położeniem, zagrożona inwigilacją bezpieki, uwikłana w prymitywizm i bylejakość swej ojczyzny, której nie wybrała, robi wszystko, by stąd wyjechać. Czuje się nie tylko cudzoziemką, ale – jak każdy obcy z Zachodu – kimś lepszym, pogardza rodzimą tandetą, stroni od społecznej mimikry. Toteż wszystkie siły zwraca ku instytucjom mogącym zapewnić jej emigrację do kraju, w którym została wychowana i który traktuje jak swój prawdziwy dom. Planowo, z uporem dąży do celu. Nie przywiązuje się do nikogo i do niczego, żyjąc tymczasowo, zwrócona pragnieniami w stronę przyszłości; bezwzględnie wykorzystuje nadarzające się okazje, by wspiać się na kolejny szczebel drabiny do „zachodniego nieba”. Najprawdopodobniej wstępuje do PZPR (zostaje przecież dyrektorką szkoły), rekwiruje znakomite wypracowanie młodego licealisty, sobie przypisując zasługę jego zdumiewających umiejętności, ma to bowiem posłużyć jej jako dowód świetnych możliwości dydaktycznych i w efekcie skłonić władze do wydelegowania jej jako dyrektorki eksperymentalnego liceum na szkolenie we Francji. Victorie traktuje ludzi instrumentalnie lub wręcz protekcyjnie, z wyższością, nie obchodzi jej los szkoły, którą zarządza. Być może nawet romans z wpływowym Francuzem ma charakter interesowny, podporządkowany celowi – zdobyć upragniony paszport. Jej erudycja, tak pożądana przez młodego wielbiciela, też ma charakter wątpliwy: nie zna lub czytała powierzchownie największe dzieła literatury światowej, nie od razu rozumie aluzję z Czarodziejskiej góry i przyznaje się otwarcie do nieznajomości Conradowego Zwycięstwa. Odczytaniem nie dorasta do poziom u swego inteligentnego ucznia. Sprzyja i patronuje rozwojowi bohatera – nie wychowuje i nie kieruje.

Źródło: Dorota Samborska-Kukuć, *Dwa razy Madame. Pigmaliona portret z kobietą*, „Teksty Drugie”, nr 6, s. 134–135.

Dla bohatera – twórcy mitu rzeczywistość nie miała jednak znaczenia. Liczyło się jedynie to, co z tej rzeczywistości można było wyłuskać, ocalić dla opowieści o miłości. Kreacja idealnej kobiety (i siebie w relacji do niej) była przecież autokreacją. Wiązała się z odkryciem własnej oryginalności i potencjału twórczego. Stworzenie obrazu Madame

stało się dla ambitnego ucznia warunkiem stworzenia siebie jako autora – przeglądającego się we własnym dziele. Bez Galatei nie byłoby Pigmaliona, a bez Madame nie narodziłby się pisarz.

((Antoni Libera

Madame

Była i „niegdyś” i „tam”; przedłużeniem Przeszłości i przybliżeniem Dali; czasoprzestrzenią Legendy. Była materią, z której mogła powstać Opowieść.

Źródło: Antoni Libera, *Madame*, s. 320.

Słownik

alienacja

stan osoby, która utraciła więź ze środowiskiem, w którym żyje

bezpieka

potocznie aparat bezpieczeństwa w PRL

genealogia

historia lub pochodzenie czegoś

kod kulturowy

wspomaga zarówno wypowiedzi ustne, jak i pisemne. Pojmujemy go jako system symboli, wartości i przekonań charakterystycznych dla konkretnej społeczności, np. tekst „ostatnie pożegnanie” umieszczony na szarfię przy wiązance kwiatów wśród osób komunikujących się w języku polskim wywołuje skojarzenia z pogrzebem, a nie na przykład pożegnaniem pary zakochanych na dworcu kolejowym. To wyrażenie dosłownie przetłumaczone na inne języki nie musi już wywoływać takich skojarzeń. Podobnie wyrażenie „okrągły stół” Polacy odczytują w kontekście wydarzeń 1989 roku, a Anglicy łączą z historią rycerzy króla Artura

Gra edukacyjna

Polecenie 1

Madame wyemigrowała do Francji. Nie pozostawiła po sobie żadnych fotografii. Odśłuchaj fragmenty dotyczące wyglądu bohaterki, zapamiętaj jak najwięcej szczegółów, a następnie udziel odpowiedzi na pytania dotyczące Madame.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P671POLks>

Fragment 1

„[...] jej żywa sylwetka, tak jak się przedstawiała, w tej efektownej czerni i władczej, dumnej pozie, stanowiła niejasne, niepokojące wyzwanie wobec obrazów Picassa – nagości i fizjologii. Pomiędzy tym, co widniało na płaszczyźnie papieru, a tym, co się oto jawiło w przestrzeni jasnej sali, zachodził dziwny spór, trudny do wyrażenia. Sztuka – będąca pozorem – stała po stronie »prawdy«. Życie w osobie madame – będące rzeczywistością – było po stronie »pozoru«.

Fragment 2

„Miała na sobie gustowny, szkarłatno-bordowy żakiet, a wokół szyi apaszkę w białobłękitne wzory; ciemnobrązowy kożuszek otulał częściowo jej plecy, a jego kołnierz i góra zwieszały się, wywinięte, znad oparcia fotela”.

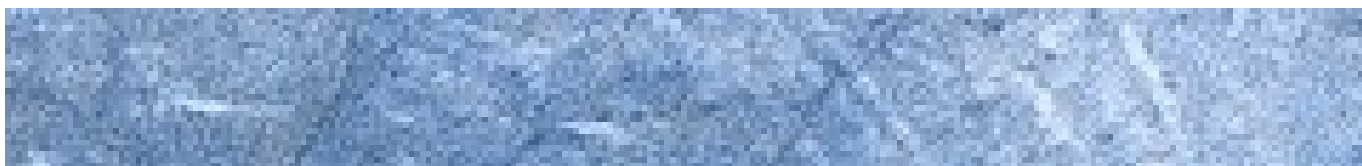
Fragment 3

„Była to trzydziestoparoletnia, nader przystojna niewiasta [...]. Jej twarz pokrywał zawsze starannie zrobiony makijaż, a głowę wieńczyły lśniące, kasztanowe włosy, przycięte krótko i zgrabnie ułożone ponad długą, wysmukłą szyją”.

„W czarnym, obcisłym golfie, na którym się srebrzył łańcuszek zwieńczony dorodną perłą, w spodniach w tym samym kolorze, zaprasowanych w kant, i w wysmukłych pantoflach na kształtnym, wysokim słupku, stała wyprostowana z lekko zadartą głową, trzymając lewą rękę na niewielkiej torebce przewieszanej przez ramię (zupełnie innej niż ta, którą widziałem był w szkole), a prawą dzierżąc kieliszek z musującym szampanem. [...] Ośłupiałem z wrażenia. Przede wszystkim dlatego, że w ogóle ją ujrzałem i że moje rachuby potwierdzały się w końcu. Niemalą rolę odgrywał w tym jednak jej wygląd i wielkopański styl w postawie i zachowaniu. Ileż razy widziałem, jak

ludzie skądinąd śmiali, pewni siebie i zręczni, gubili się w sytuacji niecodziennej, odświętnej, wymagającej refleksu, dobrych manier i wdzięku! Jak maleli znienacka, stawali się nieporadni, zapominali języka i – wypadali fatalnie. Z nią zaś było na odwrót. W tym ekskluzywnym milieu, pełnym esprit i brillant, nie tylko nie traciła, lecz jeszcze zyskiwała. Mówiąc o czymś ze swadą godną zapewne samej Simone de Beauvoir, spowita w obcisłą czerń, na której się pyszniła połyskująca perła, z jedną nogą nieznacznie wysuniętą do przodu i lekko zgiętą w kolanie, a drugą wyprostowaną, mocno stojącą na ziemi na podwyższonym obcasie – była olśniewająca!

Antoni Libera, *Madame*, Kraków 2008, s. 259-260.

Test

Sprawdź swoją wiedzę

Poziom trudności:

łatwy

Limit czasu:

4 min

Twój ostatni wynik:

–

Uruchom

Polecenie 2

Zbierz argumenty do rozprawki: Madame, kobieta nietuzinkowa czy wyrachowana?

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

W powieści Antoniego Libery *Madame* kilkakrotnie pojawia się fragment poematu Friedricha Hölderlina *Ren*. Zapoznaj się z nim, a następnie opisz okoliczności narodzin tytułowej bohaterki oraz wskaż możliwy wpływ miejsca urodzenia na jej późniejsze losy.

((Friedrich Hölderlin

Ren

Jest zagadką, co z czystego poczęto się źródła.
Pieśń tylko, i to z trudem, może ją przeniknąć.
Albowiem jakim się rodzisz, takim już pozostajesz;
jakikolwiek by były
przeszkody i wychowanie,
nic nie ma takiej mocy,
jak same narodziny
i pierwszy promień światła dla nowo narodzonego”.

Źródło: Friedrich Hölderlin, *Ren*, [w:] tegoż, *Utwory zebrane*, tłum. Janusz Szpotański, s. 113.

Zapoznaj się z fragmentem powieści Antoniego Libery *Madame* dotyczącym wyglądu gabinetu bohaterki. Wyjaśnij, co mówi o niej to wnętrze, jaki wizerunek głównej postaci kreuje w oczach postronnego obserwatora.

((Antoni Libera

Madame

Nie po raz pierwszy miałem przekroczyć jego próg. Poprzednio jednak w tym wnętrzu byłem niezmiernie dawno, chyba z dwa lata wstecz, w każdym razie na pewno nie za kadencji madame. Z tamtego czasu w pamięci pozostał mi mglisty obraz błyszczących politurą ciemnych, oszklonych szafek, a w nich lub na nich - głównie - kryształowych wazonów i pucharów sportowych, a także sutej zastawy do kawy lub herbaty. Poza tym - masywne biurko z dwoma telefonami i lampą na giętym pałaku, a wreszcie - potężna palma, rosnąca w drewnianej donicy podobnej w kształcie do cebra.

Tym razem moim oczom - gdy otworzyłem drzwi - ukazał się inny widok, i to pod każdym względem, zarówno wystroju wnętrza, jak i jego urządzenia. Śladu palmy, kryształów i „wysokiego połysku”, miast tego [...] ludowe meble z naturalnego drewna o złocistym odcieniu; stół-biurko typu „krzyżak”; smukła stojąca lampa z abażurem ze słomy; podłoga wyłożona ciemnozielonym chodnikiem; [...] lekkie regały z książkami; wreszcie, przy jednej ze ścian, coś w rodzaju kanapy czy ławy z tapicerką dla mniej więcej trzech osób, a przed nią niski stolik przykryty lnianą makatką, oraz dwa foteliki o niewysokich oparciach i drewnianych poręczach.

Spojrzałem w stronę regałów. W znakomitej większości stały tam książki francuskie. [...] Natomiast na małej półeczce stojącej z boku kanapy leżały albumy z malarstwem i pisma ilustrowane, a na samym jej

wierzchu, w ozdobnych zastawkach z drewna, pysznił się szpaler
lśniących, złotych grzbietów Plejady... Apollinaire, Baudelaire,
Corneille, Molière, Racine - prawie cała klasyka w porządku
alfabetycznym.

Źródło: Antoni Libera, *Madame*, s. 246–247.

Ćwiczenie 3

Wybierz spośród podanych te cechy Madame, które stanowią podstawę autokreacji bohaterki oraz wywierania wpływu na obserwatora.

☐ małomówność

☐ małostkowość

☐ indywidualizm

☐ egotyzm

☐ megalomania

☐ egzaltacja

☐ alienacja

☐ szczerłość

☐ powściągliwość

Czytelnik widzi Madame oczami zakochanego bohatera-narratora. Zapoznaj się z poniższymi fragmentami powieści, a następnie wyjaśnij, co obiektywnie mówią one bohaterce.

((Antoni Libera

Madame

– Mówisz, jakbyś sam nie był Polakiem – rzekł których z „romantyków”.
– Bo nie jest – burknął inny. – Goltz to nie jest polskie nazwisko...
– Dość! – krzyknęła madame. – Nie życzę sobie dłużej tego słuchać!
Macie w tej chwili przestać!

Rożek nie mógł jednak zostawić komuś ostatniego słowa.

– To, czy jestem Polakiem, to się dopiero okaże. Jeśli dokonam, czegoś, a zwłaszcza zdobędę rozgłos, to będę arcy-Polakiem. Będą mnie nosić na rękach! A wy się będziecie chwalić, że byłem z wami w klasie. [...] Najlepsi albo są obcy, albo zwiewają stąd.

Po tych słowach stało się coś niezwykłego. Madame energicznym krokiem zbliżyła się do Rożka i powiedziała po polsku:

– Jeszcze słowo i usunę cię z klasy! – Zaległa grobowa cisza. – Wstań jak do ciebie mówię! – huknęła jeszcze głośniejszym głosem.

Rożek podniósł się w ławce. Był wyraźnie stropiony.

– Po lekcjach, o czternastej, stawisz się w gabinecie. A teraz ostrzegam cię: jeżeli od tej chwili odezwiesz się nie pytany lub przeszkodzisz mi w lekcji, napytasz sobie biedy i będziesz gorzko żałował. Ze mną nikt jeszcze nie wygrał, zapamiętaj to sobie.

((Antoni Libera *Madame*

- I poszła pani w końcu na tę wystawę Picassa? - oddałem natychmiast wet za wet, z nieporuszoną twarzą.
- „W końcu”? Dlaczego „w końcu”? Byłam na samym początku.
- A powiedziała pani...
- Co powiedziałam? - przerwała.
- „*Je n’y suis allée*”;
- I powiedziałam prawdę.
- Jak to należy rozumieć?
- Że byłam na otwarciu, lecz nie widziałam obrazów. A przecież, jak rozumiem, o to ci tylko chodziło.
- [...]
- Jak można być na otwarciu i nie oglądać obrazów?
- A cóż w tym nadzwyczajnego? - wzruszyła ramionami. - To nawet naturalne. Pożyjesz, przekonasz się.
- To po co w ogóle chodzić?
- Bywają różne powody.”

Ćwiczenie 5

Dla Madame cel uświęca środki. Wyjaśnij, dlaczego wskazane wydarzenia i działania bohaterki można uznać za moralnie dwuznaczne.

Wydarzenie 1

zarekwirowanie zeszytu, w którym znajdowało się wypracowanie bohatera-narratora

Wydarzenie 2

objęcie posady dyrektorki liceum

Wydarzenie 3

związek z wpływowym Francuzem

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, jak oceniasz Madame. Czy jest to bohaterka tragiczna, kobieta uwikłana w historię, która musi zrobić wszystko, aby wydostać się z matni, czy sprytna manipularka, skrupulatnie realizująca swój plan? Uzasadnij swoją odpowiedź.

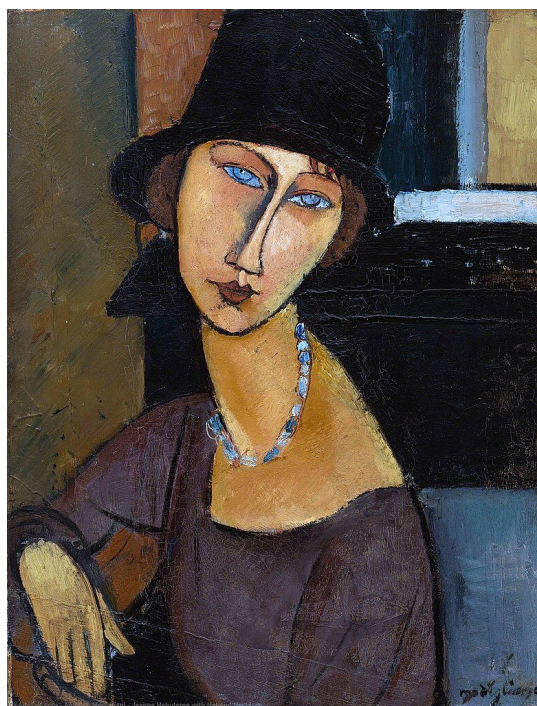

Przyjrzyj się poniższym obrazom. Wybierz ten, który w twojej opinii najlepiej oddaje osobowość Madame. Uzasadnij swój wybór, formułując dwa argumenty, w których odniesiesz się do konkretnych wydarzeń z powieści.

Caspar David Friedrich, *Kobieta na tle zachodzącego słońca*, 1818

Źródło: domena publiczna.

Amadeo Modigliani, *Jeanne Hébuterne w kapeluszu i z naszyjnikiem*, 1917

Źródło: licencja: CC 0 1.0.

Edward Hopper, *Chop Suey*, 1929

Źródło: domena publiczna.

Władysław Podkowiński, *Szał uniesień*, 1894

Źródło: domena publiczna.

Ćwiczenie 8

W powieści Antoniego Libery *Madame* jest porównywana do Królowej Śniegu bądź Hipolity. Wskaż dwie inne bohaterki literackie, które zostały obdarzone podobnymi cechami. Uzasadnij swój wybór.

Praca domowa

Wyobraź sobie, że Madame u schyłku życia postanawia napisać pamiętnik, w którym z perspektywy czasu opisuje polski epizod swojego życia. Wciel się w rolę bohaterki i stwórz fragment jej pamiętnika (200–250 słów).

Dla nauczyciela

Autor: Joanna Oparek

Przedmiot: Język polski

Temat: „Kim właściwie była ta piękna pani...?” – *Madame* Antoniego Libery

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

7) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Lektura obowiązkowa

44) Antoni Libera, Madame;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;

- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- omówi złożoność motywacji Madame;
- określi sposób kreacji postaci Madame w powieści;
- przeanalizuje wpływ wydarzeń z dzieciństwa bohaterki na jej osobowość.;
- przeanalizuje wybrane fragmenty Madame, dokonując moralnej oceny decyzji i działań tytułowej bohaterki.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem komputera;
- debata Oksfordzka;
- rozmowa kierowana;
- linia chronologiczna.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel udostępnia uczniom e-materiał i wprowadza ich w temat lekcji – kreacji obrazu Madame przez bohatera powieści jako sposobu stworzenia postaci literackiej w utworze Antoniego Libery. Następnie wraz uczniami ustala cele zajęć i kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel odczytuje fragment „Metamorfoz” Owidiusza:

„Król Cypru” Pigmalion (...) żył samotnie, długo nie dzieląc łoża z żadną niewiastą. Tymczasem wyrzeźbił z niezwykłym kunsztem w białej kości słoniowej postać nadludzką pięknej kobiety i zakochał się w swoim dziele. Tak bardzo przypominała prawdziwą dziewczynę, że można by myśleć, że jest żywa i pragnie się poruszać (...). Do tego stopnia sztuka zdołała ukryć sztukę.

Pigmalion podziwiał ją i zapłonął gwałtowną miłością do tej postaci ułudy. Często dotykał swego dzieła, by sprawdzić, czy jest to ciało, czy kość słoniowa. Całował ją i łudził się, że ona odwzajemniała mu pocałunki, mówił do niej, obejmował ją (...). Raz zwracał się do niej z pieśczośliwymi słowami, kiedy indziej przynosił jej podarunki miłe dziewczętom: muszle, toczne kamyki, małe ptaszki, różnokolorowe kwiaty, lilie, kolorowe piłki i bursztyny, które Heliady kroplami sączyły ze swoich drzew. Przysstrajał ją w suknie, na palce wsuwał pierścionki ze szlachetnymi kamieniami, szyję ozdobił długimi naszyjnikami, w uszach umieszczał perły, na piersiach zawieszał łańcuszki (...). Kładł ją na łożu przykrytym narzutą w kolorze tyryjskiej purpury, nazywał ją towarzyszką łoża, podsuwał jej pod głowę puchowe poduszki i układał, jakby mogła to czuć.”

Owidiusz, *Metamorfozy*, przeł. A. Kamieńska, S. Stabryła, ks. 10, w. 243 i nast. (s. 301–303), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1996

Następnie prosi uczniów o komentarz. Zadaje pytanie: Dlaczego został przywołany mit o Pigmalionie i Galatei? Ważne jest, aby uczniowie doszli do wniosku, że bohater powieści kreuje specyficzny posąg kobiety daleki od obiektywnej prawdy. Zakochany bohater ulega autohipnozie, snuje fantasmagorie, stwarza mity, roztacza niezwykłą atmosferę wokół adorowanej kobiety. Uczniowie tworzą linię chronologiczną, która będzie zapisem informacji o Madame odkrywanych stopniowo przez bohatera. Na linii powinny się znaleźć wydarzenia, cytaty, aluzje literackie związane z postacią nauczycielki. Ważne jest, aby zapisać najważniejsze wydarzenia poczynając od tajemniczego pojawienia się w szkole po nagłe zniknięcie. Niech uczniowie spojrzą na te wydarzenia oczami wszechwiedzącego narratora i zakochanego bohatera.

Wnioski:

Wiedzę o Madame zdobywamy w wyniku śledzenia jej i intryg głównego bohatera. Autor stosuje metody rodem z powieści detektywistycznej, polegającej na technice drobnych znaków, które naprowadzają bohatera i odkrywają nowe fakty. Na początku powieści niczego nie wiemy o nauczycielce, ale z biegiem czasu bohater zdobywa pomału tę wiedzę, tak, jakby wspinał się na szczyt.

Faza podsumowująca:

1. Podsumowanie lekcji może przybrać formę debaty oksfordzkiej. Nauczyciel zadaje pytanie: Czy Madame to bohaterka tragiczna, kobieta uwikłana w historię, która musi zrobić wszystko, aby wydostać się z matni, czy sprytna manipulatorka, skrupulatnie

realizująca swój plan? Uczniowie dzielą się na dwie grupy prezentujące przeciwstawne stanowiska, chętny uczeń lub nauczyciel moderuje i podsumowuje debatę.

2. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat spełnienia kryteriów sukcesu.

Praca domowa:

1. Wyobraź sobie, że Madame u schyłku życia postanawia napisać pamiętnik, w którym z perspektywy czasu opisuje polski epizod swojego życia. Wciel się w rolę bohaterki i stwórz fragment jej pamiętnika (200-250 słów).

Materiały pomocnicze:

- Piotr Szarota, *Piękna Madame i ceglasty robotnik*, „Zeszyty Literackie” 4/1999.
- Krzysztof Mazowski, *Zamiast recenzji 'Madame'*, „Relacje” 1 / 2002, 19 grudnia 2001.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Gra edukacyjna” do podsumowania lekcji.